

Som svenskar har vi anledning att både komma ihåg och skämmas över det mottagande **Alexander Solzjenitsyn** fick, när han som Nobelpristagare kom till Sverige och i Spegelsalen på Grand Hotel mötte svensk press och TV. Han avhånades och blev ständigt avbruten av glåpande svenska journalister - några allttjämt återkommande kommentatorer till världens händelser.

Själv har Solzjenitsyn vittnat om att han aldrig mött något liknande - aldrig konfronterats med ett så primitivt förakt för de värden och synsätt, som han är vår tids kanske tydligaste exponent.

Efter sin utvisning från Sovjetunionen gjorde Alexander Solzjenitsyn ett antal framträdanden runtom i USA. Vid ett av dessa talade han vid **Harvard University**. Året var 1978. Det är nu mer ett kvarts sekel sedan. Ändå känns det den dag som är som en - inte minst för oss svenskar - synnerligen angelägen text. Den kan här publiceras med tillstånd från **Hillsyde Monthly Journal**, som motiverar sitt tillstånd med orden:

"We think that this presentation is worthy of the widest possible distribution. Because of that we commend Solzhenitsyn's words to your attention."

Förlusten av andligt liv hotar vår civilisation

ALEXANDER SOLZJENITSYN

Frånvaron av mod i Västerlandet, är nog det som allra först faller en utifrån kommande besökare i ögonen. Civilisationen i Väst har tappat modet. Det gäller Väst som helhet och i samma grad de enskilda staterna och deras styrande elit, alla de politiska partierna och inte minst FN.

Förfallet är mest uppenbart hos de maktägande och den intellektuella eliten. Det ger upphov till ett missmod som sprider sig ut i samhället. Visst finns det modiga människor men de har inget egentligt inflytande i det publika livet. Det är de politiska och intellektuella byråkraternas modlöshet, passivitet och förvirring som är avgörande och ännu mer de bakom liggande idéerna, som visar hur föga verklighetstroget och moraliskt berättigat det kan vara att grunda staternas politik på svaghet och feghet.

Detta försvinnande mod blir ironiskt nog understrykt av plötsliga utbrott av ilska och omedgörlighet som samma byråkrater visar, när de ställs inför svaga regeringar och svaga länder som saknar stöd och som inte kan bjuda motstånd. Inför ett verkligt hot däremot får de tunghäfta.

Måste man påminna om den uråldriga erfarenhet som säger att modlösheten är början till slutet.

Välfärdsstaten och den ständiga otillfredsställelsen

När de moderna staterna uppstod i Väst hette det: Regeringar skall tjäna människan, människan lever för att söka sin fullbordan. Läs till exempel den Amerikanska självständighetsförklaringen.

Genom den tekniska och sociala utvecklingen har de ursprungliga idéerna kunnat förverkligas i välfärdstaten. Varje medborgare garanteras önskad frihet och materiell tillgång till ett sådant mått och av en sådan kvalitet att det teoretiskt sett blivit möjligt för var och en att uppfylla sina önskningar i en - moraliskt sett - lägre mening.

Men i utvecklingen har man förbisett en psykologisk detalj: Längtan efter ständigt mer och hoppet om ett allt bättre liv kan inte tillfredställas. Den oavbrutna kampen för att förverkliga detta sätter sin stämpel av bekymmer och missmod i många västliga ansikten, även om det är korrekt att dölja just sådana känslor. Aktivitet och tävlingslust stänger inne människornas tankar utan att öppna väg till andlig utveckling.

De allra flesta i samhället erbjuds en vällevnad som deras fäder och farfäder inte ens skulle drömt om. Man kan uppfostra de unga i enlighet med sina ideal - till fysisk fulländning och allmän lycka. De kan äga ting, de kan ha pengar, ledig tid, leva i en nära nog obegränsad frihet för att kunna glädjas. Varför skulle någon avstå från det? Varför skulle någon riskera sitt värderade liv för att försvara de indirekta värden som inte är annat än de gemensamma och dessutom kanske bli utsatta på en annan del av jordklotet?

Biologer vet att en fullständigt säker och förenklad levnad påverkar organismen. Det elakartade i den västerländska livstilen träder idag fram under den masken.

Det västerländska lagsamhället

Utvecklingen av samhället i Väst har skett med den planenlig-

het som bäst passade dess syften och jag skulle vilja säga, med sin grund i lagens bokstav. Gränserna för människans rätt och rättfärdighet är omslutna av ett system av lagar. Sådana gränser är mycket vida.

Folken i Väst har utvecklat en avsevärd skicklighet i att bruka, tolka och styra lagarna, även när de blivit för invecklade för att kunna begripas av vanliga människor och för sin tillämpning kräver experter. Konflikter klaras upp med lagens bokstav och det anser man vara riktigt. Om man har rätt enligt lagen har man också rätt. Ingen kan komma efteråt och säga att det var kanske ändå inte så rätt. Ingen eftertanke ges - inte någonsin en tanke att avstå från den rätt som ges enligt lagen. Ingen kommer på tanken att osjälviskt avstå från den fördel lagen ger.

Det hör till sällsyntheten att någon frivilligt avstår. Mycket få är tillfreds med vad som ges och inte någon nöjer sig förrän man fått sina lagliga rättigheter uppfyllda i minsta detalj. Ett oljeföretag kan utan vidare köpa upp och undertrycka en uppfinning av energiframställning om det är ett hot mot den egna produktionen. En livsmedelsproducent är utan skuld när han förgiftar sina produkter bara han håller sig till lagen. Folk kan ju låta bli att köpa det som säljs!

Jag har tillbringat ett helt liv under en kommunistisk regim och jag kan tala om för er att ett sådant samhälle som är utan lagar, utan en lagenlig skala är något fruktansvärt. Men ett samhälle där bara lagen gäller som skala är inte heller ett människovärdigt samhälle. Ett samhälle som grundar sig på lagens bokstav och aldrig når högre än den, aldrig får ett högre innehåll, tar ingen hänsyn till människans egen förmåga. Lagens bokstav är för kall, för formell och för inskränkt för att utöva ett hälsosamt inflytande på ett samhälle. När samhällslivet vävs av lagar och bara det som rymms i dem, uppstår en atmosfär av moralisk medelmått som hindrar de goda impulser som finns i människan.

Att med lagens hjälp döma det gångna seklet i en rättegång skulle vara mer än någon människa skulle kunna uthärda.

Friheten att göra gott likaväl som ont

I dagens västerländska samhälle har man upphävt skillnaden mellan frihet att göra goda gärningar och frihet att göra onda. En statsman som vill göra något viktigt och konstruktivt för sitt land måste manövrera försiktigt - till och med i hemlighet. Genast dyker det upp tusen hafsiga och ansvarslösa kritiker. De valda ombuden och pressen snäser honom. För varje steg tvingas han rättfärdiga sina avsikter, bevisa att han är utan vank.

I själva verket kommer en betydande och begåvad människa, som kommer med ovanliga förslag, aldrig att få möjlighet att förklara dem. Från första början kommer ett dussin fällor att gillras för honom. Till slut triumferar medelmåttan med hjälp av den begränsning som finns inbyggd i en demokrati.

Hög tid att också försvara de mänskliga skyldigheterna

Det är fullt möjligt, det är till och med lätt att undergräva den administrativa makten. Överallt i Väst har den försvagats. Försvaret av den individuella rätten har blåsts upp så att samhället är försvarslöst mot många individer. Det är på tiden att Väst börjar försvara inte så mycket de mänskliga rättigheterna som de mänskliga skyldigheterna.

Nedbrytande och oansvarig frihet breder ut sig utan att någon gräns är satt. Samhället har gjort sig av med möjligheten att försvara sig mot mänskligt förfall - till exempel missbruk av frihet i form av moraliskt våld mot unga, filmer fyllda av pornografi, brott och skräck och sexualitet. Det säger man är frihetens kostnad och i teorin uppvägs den av de ungas rätt att inte titta eller inte nyttja allt detta. Det är tydligt att lagens samhälle saknar försvar mot det onda som fräter inne i människans sinne.

Vad skall man säga om brottets diffusa och dunkla samhälle? Lagens gränser är så dragna att de uppmuntrar inte bara till individuell frihet utan också till individuell brottslighet.

Frihetens traktan efter det onda har skett genom en gradvis erövring av område efter område. Dess ursprung var en välvillig och humanistisk tro på att det inte finns något ont i människan. Världen tillhörde människan och det som var fel berodde på fel i det sociala systemet som man skulle rätta till. Men i trots av de allra bästa förutsättningar med bästa tänkbara sociala förhållanden som nu råder i Väst är brottsligheten kvar och ökar - den är större än i Sovjet som saknade lag.

Pressfrihet utan moral

Också pressen i Väst njuter fullständig frihet. Jag skall här använda ordet press för alla media. Men hur använder den sin frihet?

Det enda betydelsefulla är att inte överträda lagens bokstav. Något moraliskt ansvar för desformation eller disproportion finns inte.

Vilket ansvar har en journalist gentemot sina läsare eller i förhållande till det han skrivit?

När den allmänna opinionen blivit missledd eller politiker fått felaktiga upplysningar eller missledande slutsatser, kan man då påvisa ett enda fall av uppriktighet från journalisten eller en rättelse av misstagen från hans tidning?

Nej, det kommer inte att ske eftersom det skulle få effekter på upplagan. Ett land kan bli lidande av sådana misstag, men den viltsförande journalisten kommer alltid undan. Man kan i stället lugnt utgå ifrån att han försöker påverka tolkningen av lagen och kommer att skriva med förnyat självförtroende.

Kravet på att "nyhetsmässiga" texter genast skall levereras tvingar journalisten att gissa, att lita på rykten och att göra till vana att se sig själv som auktoritet för att kunna fylla ut tomrummen. Och ingenting av det som blir fel kommer någonsin att rättas till. Det kommer att få bli kvar hos läsaren i hans minne.

Hur många hafsiga, omogna, ytliga och missledande omdömen faller inte varje dag och förvirrar läsaren utan att någonsin bli emotsagda? Pressen simulerar på samma gång den allmänna opinionen som den vilseleder.

Alltså får vi vara med om terrorister som utnämns till hjältar, hemliga uppgifter om landets säkerhet som offentligt avslöjas och bevittna ett skamlöst intrång i människors privatliv allt med mottot "Alla skall kunna få veta allt!"

Det är en falsk idé värdig ett falskt tidevarv. Människan har rätt att inte veta och det förhållandet har större värde än det motsatta. Rätten att inte få sin själ fullproppad med skvaller, nonsens och fåfänga. En människa som arbetar och lever ett liv med något innehåll har inget behov av att stoppas full med ett meningslöst informationsflöde.

Hafsighet och ytlighet är det tjugonde århundradets psykiska sjukdom och i pressen speglas detta tydligare än i det övriga samhället. En fördjupad analys är anatema för pressen. Sensation är nog.

Ändå är det pressen som är den aktiva makten i det västerländska samhället. Den är mäktigare än den lagstiftande makten. Den överglänser de verkställande organen och får den dömande makten att känna sig osäker. Nu när det är så skulle man vilja fråga :

”Enligt vilken lag har pressen fått denna fullmakt? Inför vem står pressen ansvarig?”

Ett bedövande samförstånd

I det kommunistiska Öst blir en journalist öppet utsedd som statlig tjänsteman. Men vem har skänkt hans västerländska kollega den makt han disponerar över, för hur lång tid och vilka är de rättigheter han har fått?

För den som kommer från öst, där pressen är totalt enhetlig finns ännu en överraskning tillreds: Man upptäcker i Väst en samlad strävan efter enhetliga åsikter. Det är en sorts vana inneboende i den samlade västerländska pressen. Där finns allmänt godtagna mönster efter vilka man bedömer och där man också kan finna enkla korporativa intressen.

Det samlade intrycket av pressen i Väst är inte en mångfald utan ett bedövande samförstånd.

Det finns i tidningar och television en underförstådd och total samklang. Den regerande åsikten är en doktrin som aldrig blir ifrågasatt, aldrig prövad eller uttalad annat än som ett självklart faktum och ingen kliver över dess gräns. Denna torgförda doktrinära åsikt är journalisternas egen uppfinning.

Utän att det finns censur i Väst sällas gamla åsikter noga ut från dem som gäller. Det finns ingenting som är förbjudet men det som inte gäller kommer aldrig att finna sin väg till tidskrifterna eller böckerna. Man kommer inte att få höra i skolan att de finns.

En hjord av likatänkande stänger vägen mot lyckosam utveckling

Sett med de ögon lagens bokstav föreskriver är era forskare helt fria. Deras begränsning finns i bara i det som för tillfället är modernt. Hos er finns inget öppet våld som i öst men ett urval styrt av det opportuna och behovet att passa in i ett standardmätt gör att självständiga människor nästan helt är förhindrade att bidra till det publika livet. Det är en farlig tendens att det uppstår en hjord av likatänkande, som stänger vägen mot en lyckosam utveckling.

En sådan situation föder orubbliga fördomar hos människan, en blindhet som är desto mer riskabel som den uppträder i en dynamisk tidsålder. Den framkallar en tydlig tendens till självbedrägeri i synen på världshändelserna. Fördomar fungerar som en förstelnad rustning som sluter inne människornas sinnen.

Andra människors röster från Östra Europa och Asien förmår inte tränga igenom. Bara händelsernas skoningslösa bräckjärn kommer att öppna vägen ut ur de förutfattade meningarnas förstelnad.

Dagens Väst inget föredöme

Det är allmänt erkänt att Väst visar världen hur en framgångsrik ekonomisk utveckling kan ske och hur störningar i ekonomin kan bemästras.

Många människor i Väst är trots det besvikna på sitt samhälle. De tar avstånd från det eller anklagar det för att inte motsvara den mänskliga mognad som uppnåtts. Många av dessa kritiska röster vänder sig till socialismen, och väljer därmed en falsk och riskabel väg.

Jag hoppas att ingen här misstänker mig för att i min kritik av det västerländska systemet istället vilja erbjuda socialismen. Min erfarenhet av tillämpad socialism i ett samhälle där den har blivit verklighet förhindrar mig att ge en sådan rekommendation.

Men om någon i stället skulle fråga om jag skulle rekommendera dagens Väst som föredöme för mitt land måste jag uppriktigt svara nej. Nej, jag skulle inte kunna tala för ert samhälle - inte i sitt nuvarande tillstånd - som ett mönster att förändra det ryska.

Genom stort lidande har vårt samhälle genomgått en andlig utveckling, medan systemet i Väst med sin andliga utveckling knappast framstår som föredömligt. De drag i ert samhälle som jag bland annat nämnt är utomordentligt nedslående.

Människorna i Väst har försvagats

En verklighet som man inte kan komma förbi är försvagningen av människorna i Väst medan de i Öst blivit fastare och starkare. Under sex årtionden har vårt folk och under tre det Östra Europa genomgått en andlig träning, som är långt mer betydande än den erfarenhet Västerlandet gjort.

Livets invecklade mönster och dess dödliga tyngd har frambringat starka, djupa, mer intressanta karaktärer än de som uppstår i en standardiserad välevnad.

Om vårt samhälle förvandlades som ert skulle det på ett sätt innebära en förbättring. Men på ett annat, mer betydande sätt, skulle det innebära en försämring.

Det är säkert så att ett land inte kan leva i ett laglöst tomrum som förhållandena är i vårt land. Men det är förnedrande att i stället välja ett mekaniskt, laglydigt och utslätat system som i Väst.

Efter årtionden av våld och förtryck längtar människans själ efter något högre, närmare och renare än det som erbjuds av dagens masskultur som tränger sig på med publicitet, television som bedövningsmedel och en musik som inte är musik.

Allt detta syns tydligt för alla på vår planet. Det som Väst har att erbjuda får allt mindre dragningskraft, syns allt mindre som ett löfte.

Det finns tydliga varnings signaler som historien ger ett hotat samhälle eller ett samhälle i upplösning. Dit hör konstens förfall och bristen på ledande statsmän.

Var finns viljan att försvara den västliga civilisationen?

Striden för vår planet, fysiskt och psykiskt - en strid som har kosmiska proportioner - är inte en framtida obestämd uppgift. Den pågår redan.

Den totala tanken i Väst är konservativ. Situationen i världen skall förbli som den är till varje pris, allt skall förbli vid det gamla. De svagas krav på status quo är tecken på ett samhälle som kommit till slutet av sin utveckling.

Men man måste vara blind för att inte se att Väst blivit av med världshaven och att inflytandet över andra länder ständigt minskar. De två så kallade Världskrigen - de var långt ifrån av världsomspännande karaktär - bar en inre självförstörelse i sig av det lilla framåtsträvande Väst som med dessa två krig förberedde sin egen undergång. Nästa stora krig - som inte alls behöver vara ett atomkrig, jag tror heller inte att det blir det - kan mycket väl begrava den västliga civilisationen för alltid.

Inför en sådan fara, med sådana historiska värden bakom sig, med en så hög grad av förverkligad frihet, med en så stor hängivenhet till denna frihet, hur är det möjligt att man så till den grad kan förlora viljan att försvara den?

Hur kan det komma sig att det uppstått en sådan brist i förhållandet mellan olika krafter? Hur kunde Väst förfalla från sin stolta marsch till sitt nuvarande sjukdomstillstånd? Har det någonstans uppstått några ödesdigra vändningar. Har det skett några verkliga misstag i utvecklingen av dess kultur?

Det förefaller inte så. Väst fortsatte framåt i enlighet med sina bestämda föresatser, med hjälp av en briljant teknologisk utveckling. Och så befann sig Väst plötsligt i sitt nuvarande tillstånd av svaghet. Det betyder att svagheten finns i roten av systemet, i grunden av det mänskliga tankesättet under de gångna århundradena.

Jag tänker på den inställning gentemot tillvaron som finns i det västliga perspektivet. Tanken föddes under renässansen och fann sitt politiska uttryck i Upplysningen. Den gjordes till utgångspunkt för ländernas styrelseskick och sociala vetenskap och skulle kunna beskrivas som rationell humanism eller humanistisk autonomi: Det uttalade och förstärkte självbestämmandet hos människan avskilt från varje inflytande större än hon själv. Man skulle kunna säga antropocentrism: Människan som centrum för det som existerar.

När materialismen tog över

Den förändring som renässansen utlöste var uppenbart historiskt oundvikligt. Medeltiden hade kommit till ett naturligt slut av utmattning. Den utövade en outhärdlig makt, som förtryckte människans fysiska natur till förmån för hennes andliga liv.

Då vände man Anden ryggen och omfamnade allt som var materiellt med en överdriven och obefogad iver. Detta nya tänkande, som hade gripit oss och som förledde oss, tillät inte existensen av något inneboende ont i människan. Inte heller syntes att där skulle finnas någon högre uppgift för henne annat än att uppnå lycka på jorden.

Det försatte den västerländska civilisationen i den farliga belägenheten att tillbedja människan själv och hennes materiella behov. Allting utöver fysiskt välmående och insamlande av materiellt gods, alla andra människans behov och karakteristika av mer obestämbar och högre natur, lämnades utanför staternas uppmärksamhet och de sociala systemen, som om människans existens inte hade någon högre mening.

Det öppnade vägen för det onda som idag flödar fritt och ohejdat. Enbart frihet löser inte på något sätt de problem, som uppstår i det mänskliga livet. Det lägger tvärt om till ett antal nya svårigheter.

Materialismen öppnade för spekulativ och manipulation

Ändå var det så att i de tidiga demokratierna, vid tiden för Amerikas födelse, garanterades den enskilda människan sina mänskliga rättigheter villkorligt, eftersom hon sågs som en Guds skapelse. Innebörden av detta var att friheten gavs individen mot det att hon handlade under ett verkligt religiöst ansvar.

Sådant var arvet de förflutna tusen åren lämnat efter sig. För tvåhundra år sedan eller till och med för 50 år sedan skulle det varit alldeles omöjligt i Amerika, att en individ kunde garanteras obegränsad frihet bara för att tillfredsställa sina nycker eller lustar.

Men ganska nyligen har sådana begränsningar övergivits här i Väst. Ett totalt avbördande av det moraliska kristna arvet sedan århundraden tillbaka med dess stora reserver av barmhärtighet och offervillighet.

En humanism i utveckling blev allt mer materialistisk. Den gjorde sig alltmer öppen för spekulativ och manipulation. Först av socialismen och därefter av kommunismen. Så att **Karl Marx** redan 1844 kunde säga att *"kommunism är naturaliserad humanism"*.

Denna tanke visade sig inte vara helt utan innehåll. Samma byggstenar ligger till grund för den från ande befriade humanismen, närvarande i all sorts socialism:

- Materialism utan inskränkning.
- Frihet från religion det vill säga ansvar, som under kommunismen nått ett tillstånd av anti-religiös diktatur.
- Och koncentration på sociala strukturer med en skenbart vetenskaplig attityd.

Detta var typiskt för Upplysningen under 1700-talet och för Marxismen. Det är inte av någon tillfällighet att kommunismens tomma löften och alla dess eder gäller Människan med stort M och hennes jordiska lycka.

Vid första påseendet kan det kännas som en elakartad samstämmighet: Gemensamma drag i dagens liv i Väst och dagens liv i Öst? Men den logiska utvecklingen av all materialism är entydig.

Förlusten av vårt andliga liv

Vi lever i följderna av de misstag, som vi inte lade märke till i början av resan. Vi har förlitat oss på alltför mycket utan att låta tanken lämna materialismen i hopp om att de politiska och sociala reformerna skulle lösa de inbyggda svårigheterna, bara för att göra upptäckten att vi har fölorat vår dyrbaraste tillgång som människor: Vårt andliga liv.

I Öst har det ruinerats genom våld och intriger av det maktägande partiet. I Väst stryps det nu av kommersiella intressen. Det är här som kärnan av krisen finns.

Kluvenheten i världen är inte så fruktansvärd som gemenskapen i den sjukdom som breder ut sig likt en farsot i båda dess delar.